УДК 340.12:342.37:172.2
DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.5/05

Кравчук О. О.
https://orcid.org/0000-0002-7844-2381
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Остащук І. Б.
https://orcid.org/0000-0002-6115-0884
Український гуманітарний інститут

ПРИСЯГА ТА ІНШІ КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕДУРИ НАБУТТЯ ПОВНОВАЖЕНЬ КОРОЛЯ НОРВЕГІЇ

У статті розглянуті процедура складання присяги та інші конституційні процедури набуття повноважень Короля Норвегії. Аналіз процедури здійснено на основі присяги Короля Гокона VIII, складеної 1 вересня 2026 року, Кронпринцеси Інгрід Александри та відповідних їм історичних присяг. Проаналізовані текст присяги Короля, церемонія її складення та відповідні конституційні традиції і ритуали. Наведені відповідні положення Конституції Норвегії. У необхідних випадках зроблені порівняння з іншими європейськими монархіями. Присяга Короля є присягою на вірність, вона складається на засіданні парламенту та містить обіцянку правити Королівством Норвегія відповідно до її Конституції та Законів. Це сучасна лаконічна усна присяга, текст якої визначено в Конституції. Конституційна присяга супроводжується короткою тронною промовою, що є, по суті, неофіційною присягою, в котрій містяться більш детальні обіцянки щодо служіння Короля народу країни. Голова парламенту виступає з промовою-відповіддю. В цьому обміні промов підтекстово простежуються риси згадки суспільного договору щодо обмеженого правління глави держави. Зміна Короля одночасно означає номінацію нового спадкоємця престолу, що визначається правилами спадкування. Спадкоємець престолу Норвегії складає письмову присягу. Складення такої присяги обумовлюється тим, що Кронпринц або Кронпринцеса може виконувати функції Короля в період його відсутності. Якщо Кронпринц або Кронпринцеса (старша дитина Короля) досягла повноліття на момент вступу монарха на престол, то ця присяга складається практично одночасно з присягою глави держави; якщо не досягли – то після досягнення повноліття. Королівська присяга в спадковій монархії, як правило, складається в період трауру за спочилим монархом, тому урочистість усіх церемоній супроводжується поховальними обрядами та іншими траурними традиціями.

Ключові слова: *присяга глави держави, присяга спадкоємця трону, Стортинг, Конституція Норвегії, неперервність влади, суспільний договір, конституційні цінності, парламентські процедури, конституційна монархія.*

Постановка проблеми. Конституційна монархія – це форма правління, в якій монарх не тільки виконує представницькі й церемоніальні обов'язки як глава держави, але окремі моменти його служіння – сповнені символічних форм із концептуально насиченим змістом. Перехід влади від одного монарха до іншого – юридичний акт, виразно регламентований та ритуально насичений. Присяга вірності нового монарха чітко вписана в структуру спадкоємності влади й культурно-історичний дискурс відповідної держави, а також досить часто включена у релігійний культ та церковну традицію.

28 серпня 2026 р. відійшов до вічності Король Норвегії Гаральд V (1937–2026). Конституція Королівства Норвегія, що була прийнята 17 травня 1814 р., і вважається однією з найстаріших у Європі та світі (звісно, до неї неодноразово вносилися правки) [1, p. 31–32] у статті про виконавчу владу вказує: «Порядок спадкування є прямим, тобто право на престол має лише дитина, народжена в законному шлюбі Королеви чи Короля або особи, яка сама має право на престол, причому найближча лінія спадкування має пріоритет над більш віддаленою, а старші

© Кравчук О. О., Остащук І. Б., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

за віком у лінії – над молодшими» (ст. 6) [2]. Першим у лінії спадкування престолу Норвегії був син спочилого Гаральда V – Гокон Маґнус (норв. Haakon Magnus), який став новим главою держави, взявши ім'я – Гокон VIII.

Наведеним вище було спадкування влади 28 серпня 2026 р., проте, згідно Конституції, можуть бути й інші варіанти номінації Короля Норвегії: «Якщо немає принцеси чи принца, які мають право на престол, Король може запропонувати свого наступника Стортингу, який має право зробити вибір, якщо пропозиція Короля не буде прийнята» (ст. 7); «Якщо королівська династія вимерла і спадкоємець престолу не призначений, то Стортинг обирає нову Королеву або Короля. Тим часом виконавча влада здійснюється відповідно до статті 40» (ст. 48); «Доки Стортинг не збереться і не прийме рішення щодо урядування на час неповноліття Короля, Державна рада несе відповідальність за управління королівством відповідно до Конституції» (ст. 40) [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У нашій монографії «Присяги», де детально проаналізовані різні види присяг, у розділі про присяги монархів ми описали правові процедури переходу влади до нового глави держави в Норвегії. Зокрема, відзначили: «Король Гаральд V у день смерті свого батька 17 січня 1991 р. Олафа V посів престол Королівства Норвегія, а через чотири дні склав присягу в парламенті <…> Після складення обов'язкової присяги перед парламентарями Король Гаральд V за власним бажанням вирішив дещо пізніше (23 червня 1991 р.) прийняти церковні обряди консекрації у головному лютеранському храмі Норвегії – суворо величному Нідароському соборі (місто Тронгейм), святині, де протягом століть коронувалися та складали присягу монархи» [3, с. 247–248]. На відміну від Великої Британії з її складним і пишним церемоніалом престолонаслідування [3, с. 252–303], у Норвегії все є стриманим та лаконічним. Безумовно, що тут свою роль відіграють культурно-історична й ментальна характеристики різних націй: «Сучасні скандинавські монархії Швеції та Норвегії (у Данії, з її тисячолітньою історією державності, загалом не передбачено жодних урочистостей щодо складення присяги монарха) цілком узгоджуються із загальним характером скандинавського утилітаризму й мінімалізму, стиль якого при допомозі глобальних кампаній дизайну та сучасного мистецтва поширюється цілим світом» [3, с. 248].

Через кілька годин після смерті Короля Гаральда V 28 серпня 2026 р. на офіційному сайті Уряду Норвегії – з'явилася стаття з поясненням, як відбувається передача влади новому главі держави: «Після смерті монарха відбувається така послідовність подій: президент Стортингу, прем'єр-міністр та голова Верховного суду отримують повідомлення про смерть монарха. Уряд скликається на позачергове засідання. У Королівському палаці за участю нового Короля проводиться позачергове засідання Державної ради. Під час цього засідання уряд офіційно інформується про смерть монарха, а також оголошуються ім'я та девіз нового монарха. У разі смерті монарха новий монарх повинен особисто скласти присягу на вірність перед Стортингом. Це передбачено статтею 9 Конституції. Крім того, відповідно до статті 44 Конституції, принцеса або принц, які посідають друге місце в черзі на престол і досягли повноліття, повинні скласти письмову присягу перед Стортингом» [4].

У вказаній публікації подано також історичні особливості передачі влади й присяг у XX столітті, починаючи з 1905 р.: «Король Гокон VII помер вранці 21 вересня 1957 р. Того ж дня в Королівському палаці було скликано надзвичайне засідання Державної ради за участю Короля Олафа V. Оскільки на той час Стортинг не засідав, присяга на вірність була складена перед надзвичайною Державною радою, а потім повторена перед Стортингом під час його офіційного відкриття 20 січня 1958 р. Король Олаф V помер увечері 17 січня 1991 р. Опівночі в Королівському палаці було скликано надзвичайне засідання Державної ради за участю Короля Гаральда V. Стортинг на той час засідав, і новий Король склав присягу на вірність перед Стортингом 21 січня 1991 р.» [4].

Попри поважні проблеми зі здоров'ям Король Гаральд V до кінця свого життя служив Норвегії як глава держави, не передавав владу спадкоємцеві престолу, як то зробили, наприклад, Королева Нідерландів Беатрікс у 2013 р. та Королева Маргрете II в Данії в 2024 р. 31 грудня 2013 р. в новорічній промові Король Гаральд V чітко висловився про своє розуміння служіння державі й нації на основі складеної присяги: «Коли у 1991 році я вступив на трон, то склав перед Стортингом ту саму присягу, яку до мене складали мій батько й мій дід. Ця присяга триває все життя. Силою цієї присяги я щодня зобов'язуюся дотримуватися Конституції – служити Норвегії та нашому народові» [5].

Прем'єр-міністр Норвегії Юнас Гар Стере у зверненні до співвітчизників у день смерті Короля Гаральда V завершив свої слова історично традиційними фразами, які передають розуміння

переходу влади в конституційній монархії: «Одна епоха закінчилася. Починається нова епоха. Король помер. Хай живе Король!» [6].

Постановка завдання. У цій статті ставимо мету на прикладі присяги нового Короля Норвегії Гокона VIII та відповідних історичних присяг розглянути присягу монарха Королівства Норвегія та інші конституційні процедури, що супроводжують його вступ на посаду.

Виклад основного матеріалу. 28 серпня 2026 року новий Король Гокон VIII провів позачергове засідання Державної ради за участю членів уряду, на якому звернувся до зібраних із такими словами: «Прем'єр-міністре та члени уряду! Мій обов'язок повідомити Державну раду, що мій дорогий батько, Його Величність Король Гаральд V, сьогодні, 28 серпня 2026 р., о 06:35 відійшов у вічність, і що я, відповідно до положень Конституції, вступив на престол як Король Норвегії. Я приймаю ім'я Гокон VIII і надалі зберігатиму той самий девіз, який обрали мій батько, дід і прадід: "Усе для Норвегії" ("Alt for Norge")» [7]. У засіданні брала участь поруч із Королем Гоконом VIII перша в лінії спадкування престолу його дочка Кронпринцеса Норвегії Інгрід Александра.

28 серпня на сайті парламенту країни оприлюднили інформацію про те, що Король Гокон VIII у залі засідань Стортингу у вівторок 1 вересня 2026 р. складе присягу вірності Конституції. Голова Стортинга Масуд Гараххані відзначив: «Присяга, яку Король складає перед Стортингом, є надзвичайно урочистим актом, що має фундаментальне значення для Норвегії. Король Гокон обіцяє і присягає керувати Норвегією відповідно до Конституції та Законів країни» [8].

28 серпня на парламентському сайті оновили публікацію про історію королівської присяги в XIX–XX ст. Стаття 9 Конституції Норвегії встановлює, що коли Король, досягнувши повноліття, вступає на престол, то він повинен скласти перед Стортингом присягу. Якщо на той час Стортинг не засідає, присяга складається у письмовій формі в Державній раді та урочисто повторюється Королем на першому наступному засіданні Стортингу. У статті подано слова юриста й колишнього парламентського омбудсмена Арне Фліфлет (норв. Arne Fliflet) із книги «Конституція – історичний коментар»: «Присяга на вірність <…> є, згідно з нашою Конституцією, важливим конституційним актом. Вона має чіткими, лаконічними та ретельно підібраними словами виражати відданість принципам, які завжди будуть керувати діями особи, що складає присягу, на посаді, яку вона обійматиме. Це юридично зобов'язуюча декларація, яка може мати серйозні наслідки у разі нескладення присяги або її порушення. Згідно з норвезьким законодавством, Король присягає дотримуватися Конституції та законів країни» [9]. Якщо парламент на момент початку правління нового монарха не працював, то Король складав письмову присягу, а потім її повторював під час відкриття Стортинга. Наприклад: «Коли Карл Йоган помер у 1844 р., Стортинг перебував на канікулах. Коли він знову зібрався у 1845 р., Король Оскар I взяв участь у церемонії урочистого відкриття парламенту. Під час засідання він виголосив тронну промову, а потім повторив присягу, яку раніше склав у письмовій формі у Стокгольмському палаці після сходження на престол» [9]. Або в другій половині XX століття, «коли в 1957 р. Олаф V спадкував престол після смерті свого батька, він склав присягу в Державній раді, але повторив її під час урочистого відкриття Стортингу в січні 1958 р.» [9].

Особливості королівської присяги як складника процедур набуття повноважень новим главою держави передбачають, що вона, як правило, складається в період трауру за спочилим монархом. Відтак, у цей період відбуваються церемонії прощання з померлим та обмежуються урочистості. 31 серпня 2026 р. труну Гаральда V, покриту королівським штандартом, у Королівському палаці перенесли із Червоної зали до палацової каплиці, де вона залишалася до дня похорону (09 вересня 2026 р.), тут віддати йому останню шану мали можливість усі бажаючі (до 08 вересня 2026 р.). Примітно, що переміщали домовину найближчі родичі на чолі з сьогоднішнім Королем [10], хоч зазвичай у похоронах монархів все дистанційовано й ритуалізовано, в чому мало є місця для особистого й родинного. Процесія пройшла через найгарніші зали палацу. На чолі жалобної ходи гофмейстер (норв. hoffsjefen) Двору, який є найвищим керівником Королівського двору та який, з-поміж інших своїх службових функцій, відповідальний за церемоніальні й протокольні обов'язки, ніс на подушці корону Норвегії, яку монархи ніколи не надягають. Королівську корону замовив та оплатив для своєї коронації Король Карл Йоган у 1818 р. Питання виготовлення корони й інших королівських регалій постало з історичної причини. Під час союзу Норвегії з Данією для обох королівств проводилися спільні церемоніали інавгурації в Данії. А після здобуття незалежності в 1814 р. власних норвезьких регалій не існувало. Королівською

короною від того часу вінчали чотирьох королів та вона була частиною церемонії ще двох коронацій. По смерті монарха її кладуть на труну, чого дотримано і в 2026 р. Корона має форму обруча, виготовлена з 20-каратного золота, оздоблена перлами та різними дорогоцінними каменями [11].

Пані Голова Королівського секретаріату (в спеціальних білих рукавичках) йшла з королівським мечем, несучи його у горизонтальному положенні перед собою. Про цей символ військової могутності й справедливості варто окремо згадати, оскільки він має цікаву історію в контексті загальноєвропейської історії XIX ст.: «Від часу смерті Короля Карла Йогана в 1844 р. меч поміщається на труні монарха поруч із норвезькою короною. Норвезький королівський меч спочатку належав самому Королю Карлу Йогану, який був за походженням французом і мав ім'я Жан-Батист Бернадот. Він зробив військову кар'єру під командуванням Наполеона Бонапарта, і, як свідчать перекази, імператор подарував йому цей меч, коли призначив Бернадота французьким маршалом. Пізніше Бернадот був обраний шведським Кронпринцом під ім'ям Карла Йогана і, як припускається, носив цей меч у битві під Лейпцигом у 1813 р., коли воював проти свого колишнього імператора» [11]. Меч поклали також і на труну Короля Гаральда V під час прощання в королівській каплиці.

Позаду домовини несли найвищі ордени Норвегії, Данії, Швеції та Сполученого Королівства, якими був відзначений спочилий Король. Службовці Королівського двору вишикувалися вздовж зал палацу й низьким поклоном прощалися зі своїм Королем, а потім приєдналися до процесії в каплицю, де відбулося приватне богослужіння. У 1991 р. церемоніальне перенесення труни з Червоної зали до палацової каплиці також відбувалося під час похорону Короля Олафа V, тобто можемо говорити про традиційність цього звичаю в поховальних обрядах монархів Норвегії [12].

На нашу думку, в описаному фунеральному церемоніалі поєднано два основних символічних аспекти. По-перше, сімейний, особистий – як вияв подяки, супроводжуючи із власного дому в останній шлях. Тут новий Король виступав передусім як син, що прощається з батьком. Родина прощається перед тим, як до померлого прийдуть віддати шану співвітчизники й закордонні делегації. По-друге, в цій сцені відбувається майже фізично відчутна спадкоємність влади від батька до сина. У такому стриманому, мовчазному ритуалі показано людський образ монархії – без помпезності, яка ставить огорожі й прокладає дистанції.

Місце публічного прощання з Королем Гаральдом V – палацова каплиця (норв. Slottskapellet) – виразно вписане в символічний простір служіння родини монарха. Під вівтарем каплиці поміщено наріжний камінь Королівського палацу, який був покладений 1825 р., а відкрили офіційну резиденцію монарха у 1849 р. В каплиці відбуваються важливі події королівської родини, зокрема хрещення та конфірмація [13]. Можна сказати, що сакральний простір, де майбутній Король Гаральд V був прийнятий до церковної спільноти, зустрічав його й огортав молитвою перед шляхом до вічності. Норвезький монарх не займає якогось місця в керівництві Церкві Норвегії, яка належить до спільноти євангельсько-лютеранських церков, проте Конституція визначає в одній із своїх перших статей: «Король повинен завжди сповідувати євангельсько-лютеранську релігію» (ст. 4) [2]. Звісно, що такого обов'язку не мають всі інші норвежці, яким юридично забезпечена свобода віросповідання, однак Церква Норвегії має особливий статус: «Усі мешканці королівства мають право на вільне сповідування своєї релігії. Церква Норвегії, євангельсько-лютеранська церква, залишатиметься офіційною церквою Норвегії і як така отримуватиме державну підтримку. Детальні положення щодо її організації будуть визначені законом. Усі релігійні та віросповідні спільноти повинні отримувати підтримку на рівних умовах» (ст. 16) [2].

01 вересня 2026 р. Король Гокон VIII у норвезькому парламенті – Стортингу – склав присягу на вірність Конституції [14]. Новий Король прибув до будівлі парламенту в урочистій парадній військовій формі після урочистого проїзду в спеціальному відкритому автомобілі Lincoln Continentale Convertible 1966 [15] повз центральний проспект, уздовж якого була виставлена почесна варта та зібралися тисячі небайдужих громадян. Коло будівлі Стортингу Короля чекали посадовці парламенту, військові та члени його сім'ї, зокрема Кронпринцеса Інгрід Александра (дочка), Королева Соня (мати) та принц Сверре Магнус (син). Урочиста варта із представників різних родів військ була виставлена й усередині будинку парламенту, вздовж всього шляху прямування Короля до зали засідань [16].

Після оголошення голови Стортингу Масуда Гараххані про початок засідання і входу Короля до зали всі присутні піднялися. Король насамперед зробив поклон, вітаючи головуючих, депутатів та гостей.

Надалі голова Стортингу зачитав офіційне оголошення з канцелярії Прем'єр-міністра про смерть Короля Гаральда V та сходження на престол нового монарха, після чого Королю була передана папка для проголошення присяги [14].

Присяга Короля Норвегії на вірність Конституції доволі лаконічна й сучасна. Вона відбувається в світській обстановці в залі парламенту на його спеціальному засіданні. Новий Король зачитував присягу, стоячи обличчям до членів парламенту перед спеціально відведеним для нього місцем, перед троном, розміщеним під величною картиною «Ейдсвол 1814» («Eidsvold 1814», 1885) Оскара Арнольда Вергеланда (Oscar Arnold Wergeland, 1844–1910), присвяченою сюжету обговорення й ухвалення Норвезької Конституції Установчими Зборами в 1814 р. Ця картина з 1886 р. прикрашає залу Норвезького парламенту й підкреслює єдине призначення двох асамблей – захист незалежності й конституційного ладу Норвегії [17]. Водночас полотно ніби й спеціально призначено для використання для церемоній присяг. Описуючи Установчі Збори в Ейдсволі, часто згадують проголошену їх членами присягу, що є однією з найвідоміших у політичній історії Норвегії і стала національним девізом Норвегії: «Поєднані та вірні, доки не впадуть гори Довр» (норв. «Enige og tro inntil Dovre faller») [18].

В урочисто приготованій залі засідань парламенту домінували золотистий і червоний кольори – символи сили влади й високої гідності. Вся церемонія була сповнена шляхетної простоти в рухах і жестах присутніх, зокрема у поклонах, які часто повторювалися, – як вираженні взаємної поваги між монархією та парламентом. Для присяги Короля в залі парламенту було зроблено деякі зміни: трон розміщений на підвищенні на місці парламентської президії – натомість для розміщення голови парламенту встановлено спеціальний стіл, ближче до депутатів, напроти звичного місця президії (де було встановлено трон Короля). Подібні перестановки в залі Стортингу влаштовують під час урочистого відкриття парламенту, яке в монархіях традиційно супроводжується промовою Короля як глави держави, зокрема в Норвегії вона містить програму уряду на наступний рік [19].

Проголошуючи присягу, Король зачитував її, тримаючи папку з відповідним текстом у руках. При цьому він не піднімав руки, не клав її на Конституцію чи будь-яку священну книгу, і не використовував жодного особливого жесту, що іноді практикується в урочистих церемоніях інших присяг. Також не було публічної процедури підписання присяги, що дозволяє побачити відмінність усної королівської присяги (яка тільки проголошується) від письмової присяги Кронпринцеси (котра тільки підписується і про яку йтиметься нижче). Вище ми вже наводили положення ст. 9 Конституції Норвегії щодо складання письмової присяги Короля в Державній Раді з наступним урочистим повторенням її в Стортингу (якщо Король набуває повноважень і складає присягу не у період сесії Стортингу). Це правило цікаво порівняти із відповідними конституційними правилами Великої Британії, що були проаналізовані нами в окремій статті, присвяченій присягам Короля Чарльза III: Британський парламент скликається на засідання протягом 24 годин після смерті глави держави [20; 21].

Присяга Короля Норвегії розпочинається зі звернення до парламенту. Наведемо текст присяги: *«Шановний Голово Стортингу, я обіцяю та присягаю, що правитиму Королівством Норвегія відповідно до її Конституції та Законів; тож допоможи мені Боже, Всемогутній та Всевідаючий»* [14]. Цікаво, що в присягах більшості глав держав немає в кінці закликання Бога. У тих сучасних текстах меншості, де присутнє згадування про Бога в розумінні християнської релігії, додають фразу «Так допоможи мені, Боже» (наприклад, у Великій Британії – «So help me God»). Норвезька присяга вірності подає також означення Бога, що передбачено Конституцією: «så sant hjelpe meg Gud den allmektige og allvitende!» (ст. 9) [2]. Характеристика Бога як всемогутнього[1] і всевідаючого[2] має чіткі біблійні паралелі й відповідає традиційним присягам християнських монархів в епохи домінування християнського світогляду.

Описаний заклик про допомогу Божу в одній із найбільш секуляризованих європейських держав зберігається у присязі монарха, який, як уже зазначалось, належить до євангельсько-лютеранської Церкви Норвегії, попри загальну свободу віросповідання [3, с. 247–248].

Одразу після зачитування стислого конституційного тексту присяги новий Король безпосередньо продовжив виступ урочистим зверненням до членів Парламенту: *«Шановний Голово, під час цієї першої зустрічі між представниками народу та мною, як Королем Норвегії, я хочу висловити надію, що добрі стосунки, які існували між Стортингом та моїм батьком, Королем Гаральдом;*

[1] Наприклад: «Я – Бог Всемогутній!» (Бут. 17, 1).

[2] Скажімо: «Бог більший від нашого серця і знає все!» (1 Ів. 3, 20).

моїм дідом, Королем Олафом, та моїм прадідом, Королем Гоконом, будуть збережені та й надалі розвиватимуться відповідно до викликів, які стоятимуть перед нацією в найближчі роки. Королева та я хочемо підтвердити, що ми готові виконувати свої обов'язки на службі нації та народу. У цій традиції я, як Король Норвегії, також обрав девіз: "Все для Норвегії" (норв. "Alt for Norge")» [14].

Як бачимо, це звернення містило запевнення щодо продовження гарних, конструктивних відносин між монархом і Парламентом, а також обіцянки щодо готовності виконання обов'язків у служінні нації і народу та згадки продовження традиційного девізу «Все для Норвегії». Цю другу частину промови можна вважати неофіційним складником присяги, оскільки вона виконується в тому ж стилі й обстановці та містить урочисту обіцянку, як і офіційний (визначений Конституцією) текст присяги.

В обіцянках, що містяться в неофіційній частині присяги Короля Норвегії, імпліцитно прочитуються корені королівських європейських присяг як відображення суспільного договору між монархом і парламентом щодо забезпечення прав і автономій певних суб'єктів (прав людини, прав знаті, прав церкви). Алюзії цього можна помітити і в короткій промові голови парламенту після виступу нового монарха (котру можна сприймати як відповідь на виступ Короля). Отож бачимо мовний і правовий діалог Короля і Стортингу на початку нового правління.

Папку з текстом присяги й промови Королю підніс гофмейстер Королівського двору. На відео видно, що текст присяги вірності та лаконічної промови – на різних аркушах паперу, зважаючи на історичну вагу цього конституційного акта. Після присяги президент Стортингу сам підійшов до тронного п'єдесталу та з куртуазним поклоном взяв від Короля папку з текстом присяги вірності [22], а далі зі свого місця у промові на згадку про Його Величність Гаральда V віддав шану спочилому як улюбленому та об'єднуючому монарху впродовж 35 років: *«Він був непохитним захисником Конституції і нашої демократії. Для норвезького народу він був символом безпеки, стабільності та єдності»* [23].

Після хвилини мовчання за спочилим монархом президент парламенту звернувся зі словами до нового Короля: *«Ваші Величності[3] прибувають до Стортингу, щоб скласти присягу на вірність Конституції, яку королівська родина так рішуче захищає з 1905 року. У своєму першому зверненні до норвезького народу як Король Ваша Величність підкреслили важливість демократії та верховенства права. Присяга, яку складають сьогодні, є підтвердженням цієї прихильності. Вона об'єднує покоління, Короля та народ. Ваша Величність тепер спадковує спадщину трьох поколінь монархів, які передували Вам. Цю спадщину необхідно берегти»* [25].

Президент Стортингу в зверненні до Гокона VIII виразив сучасне розуміння конституційної монархії, в якій глава держави є своєрідним символом єдності нації: *«Ваші Величності успадкували Королівство Норвегію. З цією відповідальністю пов'язані великі сподівання. Сподівання на Короля Гокона VIII як главу держави, як монарха і як людину. Ми не маємо жодних сумнівів: Король має виняткові здібності, щоб виправдати ці сподівання. Як особисто, так і як людина. Рішення, які Ваша Величність приймали як Кронпринц, свідчать про те, що Ви – монарх, готовий формувати та виконувати свою роль відповідно до вимог часу. Разом із Королевою Метте-Маріт і завжди поруч із народом. Від сьогодні Стортинг та норвезький народ будуть розглядати Ваші Величності як наш природний символ єдності. У добрі часи, а також у часи випробувань»* [25].

Церемонію складення присяги вірності завершило спільне виконання королівського гімну. Кронпринцеса Інгрід Александра перебувала під час церемонії поруч із монархом на підвищенні. Королева Соня та принц Сверре Магнус були в нижчій частині зали, поруч із столом президента Стортингу [22].

Наведемо інформацію про офіційну титулатуру членів монаршої родини, яка відповідним чином змінилася після смерті Короля Гаральда V. Повна титулярна формула Короля Норвегії мовою оригіналу є такою: Hans Majestet Kong Haakon VIII – Його Величність Король Гокон VIII. На офіційному сайті Королівського дому як заголовок біографії та ролі в державі використовується форма без зазначення імені – Hans Majestet Kongen – Його Величність Король. Слово Kongen позначає конкретного, правлячого монарха. В біографічному тексті використано теж титул Kong Haakon – Король Гокон [26]. Норвезьке формулювання «Hans Majestet Kongen» можна зіставити з більш відомим титулом – у британській монархії: The King [27] – саме так названо на офіційному сайті розділ, який представляє Чарльза III.

[3] Форма множини (англ. Your Majesties – норв. Deres Majestet) передбачала звертання також і до Її Величності Королеви Метте-Маріт, яка, за офіційним повідомленням Королівського двору, була відсутньою через післяопераційні ускладнення та необхідність перебування під медичним наглядом [24].

Hennes Majestet Dronning – Її Величність Королева – саме так, без імені, можна звертатися до дружини Короля. Повний титул такий: Hennes Majestet Dronning Mette-Marit, тобто Її Величність Королева Метте-Маріт [28]. Новий повний титул старшої дитини Короля, яка є першою в порядку престолонаслідування: Hennes Kongelige Høyhet Kronprinsesse Ingrid Alexandra – Її Королівська Високість Кронпринцеса Інгрід Александра. В офіційній біографії використовуються більш короткі форми іменування: Hennes Kongelige Høyhet Kronprinsessen, Kronprinsesse Ingrid Alexandra або Kronprinsesse [29]. Вдову Гаральда V (мати нового Короля) зараз офіційно називають Dronning Sonja – Королева Соня, однак перед її ім'ям більше не вживається формула Hennes Majestet – Її Величність [30].

Після церемонії в парламенті члени королівської родини повернулися до Королівського палацу, зокрема Король їхав у відкритому авто вздовж вулиць і площ із приспущеними на період жалоби національними прапорами. У королівській резиденції Кронпринцеса Інгрід Александра підписала власну присягу на вірність Конституції. З моменту складення цієї присяги Кронпринцеса Інгрід Александра може виконувати обов'язки регента під час відсутності Короля Гокона [31].

Звернемося до статей Конституції Норвегії: «Принцеса або принц, які у випадках, зазначених у статті 41, очолюють уряд, складають перед Стортингом таку письмову присягу: *«Я обіцяю і присягаю, що буду здійснювати управління відповідно до Конституції та Законів, нехай допоможе мені Бог, Всемогутній і Всевідаючий»*. Якщо на той час Стортинг не засідає, присяга складається в Державній раді, а згодом подається на розгляд наступного Стортингу. Принцеса або принц, які вже склали присягу, не повинні повторювати її згодом» (ст. 44); «Якщо Король відсутній у королівстві, за винятком випадків, коли він командує на полі бою, або якщо він настільки хворий, що не може виконувати обов'язки глави держави, особа, яка має наступне право на престол, за умови, що вона досягла віку, встановленого для повноліття Короля, здійснює управління державою як тимчасовий виконавець королівських повноважень. Якщо це не так, управління королівством здійснює Державна рада» (ст. 41). Підписання присяги відбулося максимально стримано й швидко: спадкоємиця трону зайшла у кімнату в супроводі службовця Королівського двору, сіла за стіл, мовчки підписала текст, після чого піднялася й пішла. Присягу передали до Стортингу в другій половині дня [32].

Як зазначається на сайті Уряду Норвегії, смерть Короля Гаральда V стала першим випадком у новітній історії Норвегії, коли друга особа в черзі на престол є старшою за 18 років. Тому Кронпринцеса Інгрід Александра склала письмову присягу перед Стортингом. Коли 2 липня 1924 р. тодішній Кронпринц Олаф досяг повноліття, його батько, Король Гокон, уже зійшов на престол. Те саме сталося, коли Кронпринц Гаральд досяг повноліття 21 лютого 1958 р. та коли Кронпринц Гокон досяг повноліття 20 липня 1991 р. Вони стали другими у черзі на престол ще до того, як їм виповнилося 18 років, і тому кожен склав присягу на вірність Стортингу, коли досяг повноліття [4].

У кафедральному соборі в Осло під час похоронної літургії прем'єр-міністр Норвегії сказав: «Норвезька монархія ґрунтується на нашій історії, міцно закріплена в нашій Конституції та принципі народного правління. Від імені народу Норвегії я звертаюся до короля Гаральда V: дякую Вам за Ваше життя, присвячене служінню. А королю Гаакону VIII: Хай живе король!» [33]. І як один із символічних переходів влади відбулася церемонія підняття національних прапорів. Після завершення поховальних обрядів, включно з покладанням труни в крипті Акерсгуської замкової церкви (норв. Akershus slottskirke), Король і Королева вийшли на подвір'я замку Акерсгус – і в цей момент прапори були підняті на найвищу точку під звуки королівського салюту й церковних дзвонів [34]. Після замку прапори було піднято на вулицях Осло [35] та всією країною. У цей же день Гокон VIII та члени королівської родини вітали співвітчизників з балкону королівського палацу, з якого розвівався піднятий національний прапор [35] – як промовистий знак прямування Норвегії в майбутнє з новим Королем, що присягнув на вірність Конституції та Законів.

Висновки. Серед конституційних процедур набуття повноважень Королем Норвегії є складення присяги, передбаченої Конституцією. Присяга Короля є присягою на вірність, вона складається на засіданні парламенту та містить обіцянку правити Королівством Норвегія відповідно до її Конституції та Законів. Це сучасна лаконічна усна присяга, текст якої визначено в Конституції. Конституційна присяга супроводжується короткою тронною промовою, що є, по суті, неофіційною присягою, в котрій містяться більш детальні обіцянки щодо служіння Короля народу країни. Голова парламенту виступає з промовою-відповіддю. В цьому обміні промов підтекстово про-

стежуються риси згадки суспільного договору щодо обмеженого правління глави держави.

В офіційному тексті присяги, неофіційному виступі Короля одразу після складення присяги (який можна вважати неофіційною частиною присяги) та виступі-відповіді Голови Парламенту після складення присяги королем, а також виступах Прем'єр-міністра Норвегії з питань, присвячених зміні монарха, неодноразово згадувалися конституційні цінності, притаманні сучасній демократичній правовій державі, зокрема: правління відповідно до Конституції та Законів (у тексті присяги), демократія, безпека, стабільність, єдність, захист Конституції, вірність Конституції, народне правління, взаємодія глави держави й Парламенту.

Символічним є те, що Гокон VIII зачитував присягу на тлі розміщеної в залі Парламенту картини О.А. Вергеланда «Ейдсвол 1814» (1885), яка присвячена події обговорення й ухвалення Норвезької Конституції Установчими Зборами в 1814 р., члени яких проголосили присягу, що стала знаковою у політичній історії Норвегії.

Зміна Короля одночасно означає номінацію нового спадкоємця престолу, що визначається правилами спадкування. Спадкоємець престолу Норвегії (перша за правилами спадкування особа) складає письмову присягу, текст якої також визначений Конституцією і є майже повністю ідентичним із присягою Короля. Складення такої присяги обумовлюється тим, що Кронпринц або Кронпринцеса може виконувати функції Короля (в якості регента) в період відсутності монарха. Однак ця присяга не проголошується в парламенті, а складається письмово і надсилається до парламенту. Якщо Кронпринц або Кронпринцеса (старша дитина Короля) досягла повноліття на момент вступу монарха на престол, то ця присяга складається практично одночасно з присягою глави держави; якщо не досягли – то після досягнення повноліття.

Особливості королівської присяги як складника процедур набуття повноважень новим монархом у спадковій монархії передбачають, що вона, як правило, складається в період трауру за спочилим монархом. Відтак, урочистість усіх церемоній супроводжується поховальними обрядами та іншими траурними традиціями, розписаними за офіційним протоколом. Попри прощання з найближчою людиною – Королем Гаральдом V – Його Величність у перші дні свого правління демонстрував високі приклади гідного переходу влади, що означало вірність верховенству права й готовність служити нації. Гокон VIII показав норвежцям та світовій спільноті шляхетну поведінку в обрядах прощання зі своїм батьком і перебуванням з власною сім'єю. Присяга вірності Короля Норвегії – важливий взірець дотримання верховенства права, збереження традицій неперервності влади, а також демонстрація етичних принципів у демократичній державі, що активно розвивається в європейському та глобальному контекстах.

Список літератури:

1. Holmoyvik E. The Constitution. The Oxford Handbook of Norwegian Politics, Oxford University Press, 2025.
2. The Constitution of the Kingdom of Norway. URL: https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/1814-05-17
3. Кравчук О., Остащук І. Присяги : монографія. Одеса : Видавництво «Юридика», 2025, 542 с.
4. What happens when a monarch passes away? Government.no, 28.08.2026. URL: https://www.regjeringen.no/en/whats-new/what-happens-when-a-monarch-passes-away/id3171457/
5. Hans Majestet Kong Haralds tale nyttårsaften 2013. Det Norske Kongehus, 31.12.2013. URL: https://www.kongehuset.no/taler-og-budskap/kong-harald-v/nyttarstalen-2013?utm
6. King Harald V has died – The Prime Minister's Speech. Government.no, 28.08.2026. URL: https://www.regjeringen.no/en/whats-new/his-majesty-king-harald-v-has-died-the-prime-ministers-speech/id3171481/
7. Meddelelse i ekstraordinært statsråd. Det Norske Kongehus, Offisielle taler, 28.08.2026. URL: https://www.kongehuset.no/presse/pressemeldinger/meddelelse-i-ekstraordinaert-statsrad-pm
8. King Haakon to take the Oath of Allegiance before the Storting on 1st September (28.08.2026). Stortinget. URL: https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/News-archive/Front-page-news/2025-2026/king-haakon-to-take-the-oath-of-allegiance-before-the-storting-on-1st-september/
9. The King's Oath of Allegiance in the Storting. Stortinget, 28.08.2026. URL: https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/the-kings-oath-of-allegiance-in-the-storting/
10. King Harald V's coffin is moved to the Palace Chapel by his children and grandchildren. Scandinavian Royalty, 31.08.2026. URL: https://www.youtube.com/watch?v=R3qhTnYgxGY
11. Noregs regalia. Det Norske Kongehus. URL: https://www.kongehuset.no/monarkiet/kongelige-symboler/norges-regalier
12. Kong Harald V si båre i Slottskapellet Det Norske Kongehus, 31.08.2026. URL: https://www.kongehuset.no/nyheter/kong-harald-v-si-bare-i-slottskapellet?

13. Slottskapellet. Det Norske Kongehus. URL: https://www.kongehuset.no/kongelige-eiendommer/det-kongelige-slott/slottskapellet

14. His Majesty King Haakon VIII's Oath of Allegiance. Stortinget, 01.09.2026. URL: https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/News-archive/Front-page-news/2025-2026/king-haakon-took-the-oath-of-allegiance-before-the-storting/

15. The limousines and cabriolets of the King of Norway – English Version. GSG9 1/87 Unite Speciale. URL: https://gsg9polizei.blogspot.com/2022/11/the-limousines-and-cabriolets-of-king.html

16. FULL CEREMONY: King Haakon Takes Oath In Parliament After Death Of King Harald | AC1C, GBS, 01.09.2026. URL: https://www.youtube.com/watch?v=NAtw_LsuW98

17. The Storting opens an exhibition on the painting Eidsvold 1814. Stortinget, 22.05.2015. URL: https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/News-archive/Front-page-news/2014-2015/gh2/

18. Synneva Bratland.Til Dovre faller. The Norvegian American, 16.05.2024. URL: https://www.norwegianamerican.com/til-dovre-faller/

19. Start of parliamentary session. Stortinget, 23.09.2014 URL: https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/Start-of-parliamentary-session/

20. Кравчук О., Остащук І. 2023. Конституційне право і ритуал: присяги Чарльза III. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 94–100. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2023/21.pdf

21. Morris, B. Inauguration a New Reign: Planning for Accession and Coronation. London : The Constitution Unit, University College London, 2018. 42 p.

22. HISTORIC MOMENT: King Haakon VIII takes Constitutional Oath with Crown Princess Ingrid. DRM News, 01.09.2026. URL: https://www.youtube.com/watch?v=HritGALG3go

23. Memorial speech for H.M. Harald V. Stortinget, 01.09.2026. URL: https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/News-archive/Front-page-news/2025-2026/king-haakon-took-the-oath-of-allegiance-before-the-storting/memorial-speech-for-h.m.-harald-v/

24. Edsavleggelsen i Stortinget. Hennes Majestet Dronningen uteblir fra edsavlegelsen i Stortinget, Det Norske Kongehus, 01.09.2026. URL: https://www.kongehuset.no/presse/pressemeldinger/edsavleggelsen-i-stortinget

25. Speech to the new King of Norway. Stortinget, 01.09.2026. URL: https://www.stortinget.no/en/In-English/About-the-Storting/News-archive/Front-page-news/2025-2026/king-haakon-took-the-oath-of-allegiance-before-the-storting/speech-to-the-new-king-of-norway/

26. Hans Majestet Kongen. Det Norske Kongehus, 28.08.2026. URL: https://www.kongehuset.no/kongehuset/hans-majestet-kongen

27. The King (2026). The Royal Household. URL: https://www.royal.uk/the-king

28. Hennes Majestet Dronningen. Det Norske Kongehus, 28.08.2026. URL: https://www.kongehuset.no/kongehuset/hennes-majestet-dronningen

29. Hennes Kongelige Høyhet Kronprinsessen. Det Norske Kongehus, 28.08.2026. URL: https://www.kongehuset.no/kongehuset/hennes-kongelige-hoyhet-kronprinsessen

30. Dronning Sonjas virke. Det Norske Kongehus, 28.08.2026. URL: https://www.kongehuset.no/kongehuset/dronning-sonja/dronning-sonjas-virke?utm_source=chatgpt.com

31. King Haakon and Crown Princess Ingrid Alexandra take their Oath of Allegiance to the Constitution. UFO No More, 01.09.2026. URL: https://ufonomore.com/blog/2026/9/1/king-haakon-and-crown-princess-ingrid-alexandra-take-their-oath-of-allegiance-to-the-constitution#google_vignette

32. Crown Princess Ingrid Alexandra takes historic Oath following King Haakon's Accession. GBS, 01.09.2026. URL: https://www.youtube.com/watch?v=VrFL0DDt04M

33. The Prime Minister's speech at the funeral of King Harald V. Government.no, 09.09.2026. URL: https://www.regjeringen.no/en/whats-new/the-prime-ministers-speech-at-the-funeral-of-king-harald-v/id3172089/

34. The funeral of King Harald V. Det Norske Kongehus, 09.09.2026. URL: https://www.kongehuset.no/for-pressen/information-in-english/the-funeral-of-king-harald-v-en?utm_source=chatgpt.com

35. Norway LIVE: Funeral of Norway's King Harald Takes Place in Oslo Cathedral | Oslo LIVE, 09.09.2026. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Esa0ohniGqU

Kravchuk O. O., Ostashchuk I. B. THE OATH AND OTHER CONSTITUTIONAL PROCEDURES FOR THE ACCESSION OF THE KING OF NORWAY

Procedure for the King of Norway's oath and other constitutional procedures of accession of the King of Norway are considered in the article. The analysis is based on the oath taken by King Haakon VIII on September 1, 2026, the oath of Crown Princess Ingrid Alexandra, and corresponding historical oaths. The text of the King's oath, the ceremony in which it is administered, and the relevant constitutional traditions and rituals are analyzed. The relevant provisions of the Norwegian Constitution are cited. Where necessary, comparisons are made with other European monarchies. The King's oath is an oath of allegiance. It is administered during a session of Parliament and contains a promise to rule the Kingdom of Norway in accordance with its Constitution and laws. It is a modern, concise oral oath, the text of which is specified in the Constitution. The constitutional oath is accompanied by a brief throne speech, which is, in essence, an unofficial oath. More detailed pledges regarding the King's service to the nation's people are contained in the speech. The Speaker of Parliament delivers a response speech. In this exchange of speeches, one can implicitly discern elements of a social contract regarding the limited authority of the head of state. A change in the King simultaneously signifies the nomination of a new heir to the throne, as determined by the rules of succession. The Crown Prince or Crown Princess of Norway takes a written oath. This oath is required because the Crown Prince or Crown Princess may perform the duties of the King during his or her absence. If the Crown Prince or Crown Princess (the King's eldest child) has reached the age of majority at the time the monarch ascends the throne, this oath is taken practically simultaneously with the head of state's oath; if they have not reached the age of majority, it is taken after they do. In a hereditary monarchy, the royal oath of office is typically taken during the period of mourning for the late monarch.

Keywords: *oath of office of the head of state, oath of the crown prince, Storting, Constitution of Norway, continuity of power, social contract, constitutional values, parliamentary procedures, constitutional monarchy.*

Дата першого надходження статті до видання: 10.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 18.11.2026